

R.  
II. De leer  
tempelband  
maaf 2.90  
uitgegeven,  
Christelijke  
en. Prijs in  
3.60. Nog  
Reformatie  
g der Vrije

ie.  
in een  
eld van  
n.  
ot ver-  
cheerd

en,

as van  
gemees-

ds.

1.90.

N.  
IEN.

0.75.

leid en opge-  
het ons dan  
jsche "be-  
Wij hebben  
en op eigen  
arden. Ook  
d te worden.  
erk en vele  
ling van het  
sympathie  
g geeft, geeft

en verkeerde  
"en "Hos-  
istatie toch  
éne tekort-  
n "andere  
n een over-  
maar wille-  
even wordt.

Ik meen  
niet. En ik  
at zij dit in  
toepassen.

ARTOG.

icaal Comité  
eten: door  
van de Ned.  
f 45.25. Aan  
Wed. G. G.  
yd van de  
or den heer  
histerhierum  
aspik f 2.50  
an A. M. d.  
"Frascati"  
onden in de  
mivierstand  
Dr. W. v. d.

pik f 2.50.  
k f 2.50: ge-

ingekomen:  
2.50: geol-  
"Frascati"  
n T. S. de J.

gmeester.

SKERK.  
S.  
OFF.  
ing met de

et de leden  
Israel.  
MDRUKER.  
ADAM.

# De Heraut

VAN DE

## Gerreformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatblad N°. 124).

Zondag 4 Maart 1888. N°. 532.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.30. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam. Advertentien: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van bedragen en Verlagen van Verreningen 10 Cent per regel.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentien aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam. Inzendingen die later dan Donderdag vóór middags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

### Het Lijden. VIJFTIENDE ZONDAGS-AFDEELING.

V.

Jezus antwoordde: Gij zoudt geen macht hebben tegen mij, indien het u niet van boven gegeven ware; daarom, die mij aan u heeft overgeleverd, heeft groter zonde.

Johannes 10 : 21.

Van oude eeuwen her beleed de Christelijke kerk in haar Apostolische geloofsbelijdenis, niet slechts dat de Christus *geleden heeft*, maar ook bijzonderlijk, dat hij *geleden heeft onder Pontius Pilatus*.

Terecht zag de Catechismus in, dat dit niet toevallig was, maar diepen zin had, en stelt daarom afzonderlijk de vraag: *„Waarom heeft hij onder den rechter Pontius Pilatus geleden?”* en laat op die vraag uit de kern van het mysterie der verzoening dit schoone antwoord geven: *„Opdat hij, onschuldig onder den wereldlijken rechter veroordeeld zijnde, ons daarmede van het gestreng oordeel Gods, dat over ons gaan zoude, bevrijde.”*

Dit nu gevoelt ieder, als het voor onze verzoening voldoende ware geweest, zoo maar het bloed van het heilig Godslam, hoe dan ook vergoten werd, dan zou er geen oorzaak voor de vlucht naar Egypte zijn geweest, en het heilig zoenuisf reeds in den kindermoord van Bethlehem hebben kunnen vallen.

Of zegt ge, dat toch zijn optreden onder Israël noodig was, het zij zoo, maar zijn leven is ook later belagd. Gedurig lezen we, dat zij steenen opnamen om hem te steenen. Dien dood der steening had Jezus dan niet behoeven te ontvallen. Indien het alleen op zijn sterven door plenging van zijn bloed ware aangekomen, zou elke dood om het even geweest zijn, *mits hij maar gewelddadig stierf*. Een moord (want dat is Jezus' sterven altoos geweest) zou dan volstaan hebben; de *gerechtelijke* moord had kunnen uitblijven.

Maar dat is nu juist wat onze Catechismus ontkent. Neen, dat hij *stierf*, was niet genoeg, dat hij *gewelddadig* stierf was niet voldoende; het is juist waar het op aankwam was juist, dat hij *stierf als de gewonnenste*, gedoemde en veroordeelde. „Hij moest niet de misdadigers gerekend zijn”. Zijn sterven moest over hem komen *„als een straf, die ons den vrede aanbrengt”*. De „vloek”, die op ons lag, moest op hem geladen. Hij moest „onder de wet” geboren worden, om voor de wet, en niet voor den steenworp van het gepeupel of den dolk van den moordenaar te bezwijken.

Doch dit is niet al. Er staat toch niet in de Geloofsbelijdenis, dat hij „onder een rechter” maar met name, dat hij „onder Pontius Pilatus” geleden heeft; en ook de zin van het noemen van dezen naam moet doorzien.

Vraagt men nu of in de Apostolische geloofsbelijdenis dit noemen van Pilatus naam tot zijn recht gekomen is, dan koesteren we dienaangaande ernstigen twijfel. Er staat toch niet, dat hij „gestorven is onder Pontius Pilatus”, maar dat hij „onder Pontius Pilatus *geleden* heeft”, en neemt

men dit naar de letter, dan schijnt het weinig meer aan te duiden dan een tijdsbepaling. Maar de Heidelberger heeft, en terecht, ook dit geloofsartikel dieper opgevat, en in Pontius Pilatus hier gezien *„den wereldlijken rechter”*.

Van dit punt gaan dan ook wij bij onze verklaring uit, en willen pogen de hoogsternstige beteekenis van deze belijdenis duidelijk te maken.

Gelijk ieder Christen toe zal geven, en met uitzondering van de Wederhoopers, heel de Christenheid steeds erkend heeft, is de „wereldlijke rechter” drager van de *Majesteit Gods*.

Wanneer de vierschaar gespannen wordt „in God in het midden der vergadering”. De mannen die daar zitten, zitten daar in den naam des Heeren, en zijn in zoo enigen zin instrument in zijn hand en uitvoerders van zijn wil, dat de Schrift hen *zelve* *goden* noemt. En dat het juist deze overweging is, die ons het optreden van Pontius Pilatus bij Jezus' lijden en sterven verklaart, blijkt ten duidelijkste uit Jezus' eigen zeggen tot Pilatus: *„Gij zoudt geen macht tegen mij hebben, indien het u niet van boven gegeven ware.”*

In dat zeggen ligt het mysterie van wat in het vellen van dit vonnis geschied is, en het is Jezus zelf, die ons met dit ernstige woord waarschuwt tegen de oppervlakkigheid, om toch niet aan Pilatus' persoon te blijven hangen; maar wel te bedenken, dat Pilatus op den rechterstoel daar zit *„bekleed met macht van 's Heeren roze”*.

Dit sluit natuurlijk volstrekt niet in zich, dat metterdaad het *ware* oordeel Gods over Jezus in het vonnis van Pilatus werd uitgesproken. Ge weet beter. Zoo dikwijls de aardse rechter martelaren tot den brandstapel heeft veroordeeld, heeft hij in dit onge-rechtig vonnis eer oordeel over zichzelf gebracht. Bovendien ook uit de lijst van de rechtspiegeling zijn de voorbeelden te over bekend van rechtbanken die den schuldige vrij lieten uitgaan, en den onschuldige naar den galg verwezen. De aardse rechtspleging in alle landen levert hier voorbeelden van op. En het is daarom niets dan menselijke preutsheid en hoogheid, als men niet duiden noch lijden kan, dat er over een uitspraak van den rechter scherpe critiek gaat.

Maar, en hier komt het op aan, zoo'dra de rechter zijn vonnis gevelde heeft, „trij dat dit rechtvaardig, „trij dat dit onrechtvaardig was, bindt het van Godswege. Men moge er critiek op oefenen; men moge, gelijk onze martelaren, er nog stervend tegen protesteerden; *maar men moet er zich aan onderwerpen*, niet uit noodzaak of dwang, maar *om der consciëntie wille*, gelijk de heilige apostel in Rom. 13 leert, d.i. overmits het *van Godswege* over ons komt. Er ligt namelijk in de onogenoegzaamheid van de uitspraak van den aardse rechter een straf, die ons van Godswege om onzer zonden wil overkomt.

Dat ligt zóó. In het paradijs was de mensch in zulk een toestand geschapen, dat *alleen* God *Rechter over hem* was. Alleen God bezat macht en recht om in den mensch het goed van het kwaad te onderscheiden, d. w. z. rechter over hem te zijn. Maar hiermee neemt Adam geen genoegen. Op influistering van Satan grijpt hij naar de mogelijkheid, dat hij zelf als God zal zijn, *kennende zelf het goed en het kwaad*, d. i. om zelf rechterlijk als mensch over den mensch te

oordeelen. In zijn opstand tegen Gods majesteit ligt dus ook klaarlijk *in*, dat de mensch er geen vrede mee neemt, dat God rechter over hem is, maar dat hij zelf als rechter in Gods stoel wil gaan zitten, om tusschen goed en kwaad te oordeelen. Te oordeelen zelfs over zijn God.

En wat doet de Heere nu?

Hij gunt den mensch de begeerte van zijn zondig hart, in dat zondig hart heeft de mensch begeerd, dat niet God, maar de mensch als rechter zou zitten. Welnu, God de Heere geeft hem dien wensch zijns harten. Hij stelt menschen als overheden, menschen als rechters aan, en wil nu bij de uitkomst doen blijken, of de mensch, als rechter zittende, metterdaad gelijk hij in het paradijs tegenover God bewoerd heeft, *kent het goed en het kwaad*.

En nu treden de menselijke rechters op; ze beoordeelen alle voorkomende gevallen; ze wijzen vonnis in al wat hun wordt voorgelegd; en ze beelden zich metterdaad in het recht gevonden te hebben. En dat duurt tot eindelijk de Immanuel voor der menschen rechtbank verschijnt. Hier is nu de heilige, de reine, de vleekeloze, Gij, rechter op aarde, welk oordeel velt ge nu? Kent ge nu werkelijk het onderscheid tusschen goed en tusschen kwaad? Zoo ja, dan zult ge dezen Immanuel niet slechts vrijspreken, maar zelfs met eere kronen, en voof hem als *den* rechter op de knieën vallen. Maar indien ge hem veroordeelt, wat doet ge dan anders dan belijdenis doen van uw eigen blindheid, en van de onmogelijkheid, dat de mensch zelf rechter zal zijn?

En toch, die mensch die als rechter zit, hij spreekt vonnis over den heilige, hij veroordeelt er doemt den onschuldige, hij verwijst Jezus als een overtreder ten doode. Maar hierin eet dan ook alle menselijke rechtspraak zich zelf den doot. De Majesteit Gods, die in het paradijs beleedigd werd, is gewroken. God alleen kan Rechter zijn. De mensch ontstelt aan God die eere. Hij zelf zou zijn „kennende het goed en het kwaad”, en zie nu op Gabbatha, hoe hij Barabbas vrijlaat, en Jezus uitzendt naar den kruishevel.

Doch we gaan verder. Toen God de Heere na het paradijs, Overheidsmacht en dus ook macht tot rechtspraak in Zijn naam op menschen gelegd had, deed Hij dit, zeer zeker, om de dwaasheid van 's menschen pretentie te laten uitkomen en Zijn eigen majesteit te wreken; maar toch ook in dit oordeel mengde Hij *genade*. Niet die bijzondere genade, die *saligmakend* is, maar wel die *algemeene* genade, die onder alle volk gespreid is, en waardoor God de verdierliking en verduiveling van ons geslacht heeft tegengehouden, om een menscheijk leven op aarde mogelijk te maken.

Heel de rechtsbedeeling op aarde moet dan ook als een *genade* worden aanvaard, waarin Gods ontferming spreekt.

Nu heeft God de Heere die rechtsbedeeling niet aan alle volken in gelijke zuiverheid gegeven. Bij de Oosterse volken was deze rechtsbedeeling uiterst gebrekkig; en eerst bij de Westerse volken ziet ge rijker rechtsbedeeling opkomen.

Maar toch ook onder die Westerse volken, is er maar één, waaraan God de Heere het *genie van het recht* geschonken heeft, en dat welk zijn de Romeinen. Te Rome ontwikkelde zich een talent voor het recht en voor de rechtsbedeeling zooals

nergens schier elders; en al mogen thans de Europeesche volken nog in menig opzicht boven het oude Rome staan; toch is van Rome uit de drang naar en het inzicht in wat recht is voor alle volken uitgegaan.

Het was daarom volstrekt niet onverschillig voor wat rechter Jezus te recht stond. Voor een Pharos of Belsazar zou zijn vonnis niet het vonnis van het menscheijk recht geweest zijn. Dat werd het eerst doordien het de uitspraak werd van een Romeinschen rechter. Of Herodes Jezus al veroordeelde, dat deed de zaak niet af. Neen, hij moest geoordeeld worden door Pontius Pilatus.

Meer nog. De rechtsbedeeling is verbonden aan de macht der Overheid als zoodanig. Rechtsbedeeling is geen liefhebberij van eenige billijke of onbillijke beoordeelingen, maar rechtspraak van den Souverein. Alle recht wordt gesproken in den naam van koning of keizer of senaat.

Zoo was het dan noodzakelijk, dat deze twee saamvloeiden; en dat Jezus bezweek in een Romeinsche vierschaar, en dat hij gewonnen werd door een Romeinschen rechter op een oogenblik, dat de Overheidsmacht in Rome op het grootst was.

Dit nu was het geval onder Pontius Pilatus. Te Rome zat de keizer, en het was de keizer van Rome die heerschappij bezat over heel de bekende wereld.

Een vonnis van Pontius Pilatus was alzoo een vonnis gesproken naar uitwijzen van de toen zuiverst ontwikkelde rechtsbedeeling, die ineengesmolten ligt met de grootst denkbare Overheidsmacht. Wat Pontius Pilatus vonnis, was een vonnis door den keizer der Romeinen gegeven, en de keizer van Rome was metterdaad *de rechter der gansche aarde*, in vollen zin *de wereldlijke rechter*.

Let er nu op, hoe in het vonnis van Pontius Pilatus God de Heere en de genade die ook in de aardse rechtsbedeeling ligt handhaaft en tegelijk ons menscheijk recht spreken veroordeelt.

Was Pilatus, als rechter in naam van den keizer, en alzoo in den naam van God, rechtsprekende onbekwaam en onmachtig, om het recht in Jezus' proces te vinden? Geenzins, want hij zelf geeft keer op keer getuigenis van Jezus' *onschuld*. Zelfs legt heel het Evangelisch verhaal hierop volken nadruk. Neen, hetgeen waarvoor Jezus bezwijkt is de *macht* die in den rechter kleeft, en die ook de booze macht inhoudt, om tegen beter weten in, en ondanks de keurigste rechtsvormen, toch den onschuldige te veroordeelen. Vandaar dat ook Jezus zelf juist op die *macht* den nadruk legt: „Gij zoudt geen macht tegen mij hebben, zoo het u van boven niet gegeven ware.”

Zoo blijkt dus dat God de Heere wel in de menscheijke rechtsbedeeling genoegzame klaarheid gelegd had, om schuld en onschuld te onderscheiden, maar dat de mensch die als rechter zit, te verdorven is om het als recht vast te houden.

Doch hoe ongerechtig ook het vonnis tot stand komt, het is en blijft een vonnis *in den naam des Heeren* gesproken. De veroordeelde mag er niet tegen ingaan. En zoo is het metterdaad de Heere zelf, en hierop komt het nu aan, die in *het vonnis door Pilatus gesproken, ons oordeel op den Immanuel gelegd heeft*. „Hij heeft onzer aller ongerechtigheid metterdaad ook rechterlijk op hem doen aanloopen!”

Vandaar dat de Heilige Schrift de opstanding van Christus allerwegen rechtstreeks met dit vonnis van Pilatus in verband brengt. Christus sterft als een overtreder, door den wereldlijken rechter, in den naam des Heeren, gewonnen. En naar den stand der algemeene genade moet dus Jezus onder dit oordeel bezwijken. Maar juist omdat dit vonnis van Pilatus geen menscheijke opinie, maar een in naam van God gesproken oordeel was, kan nu ook de uitspraak van het oordeel Gods over heel deze wereldlijke en menscheijke rechtsbedeeling niet uitblijven, en moet God de Heere, die in Pilatus' rechtshuis een oordeel door den *menscheijken* rechter sprak, nu zelf als *Goddelijke* rechter optreden, om én Immanuel te rechtvaardigen én de menscheijke rechtspraak te veroordeelen.

En nu zult ge dan ook gevoelen, hoe de Catechismus zeggen kon, dat dit bezwijken van Jezus onder het vonnis van Pilatus *ons van het oordeel dat over ons gaan zoude, bevrijde*.

Wat wachtte ons? Een oordeel-Gods, niet waar? Ziet ge dus in het vonnis van Pilatus *niet* een oordeel Gods, hoe ter wereld zou dit vonnis u dan bevrijden kunnen? Maar voelt en tast ge, dat Pilatus, in weerwil van al zijn schuld en gebrekkigheid en gruwelijk onrecht, toch als rechter op Gabbatha in den naam des Heeren daar zat, zoodat er in zijn oordeel een *oordeel Gods* kwam, dan merkt en ziet ge ook, hoe hiermee een oordeel „dat over ons gaan zoude”, op Christus kwam, en hij, de Immanuel, door dit schriklijk oordeel te dragen, ons van het oordeel bevrijde heeft.

De Heere had gezegd: „Uw God is uw rechter”; de zondaar had geantwoord: „Neen, maar de mensch zal mijn rechter zijn!” En nu, dit geeft hem God nu naar de begeerte zijns harten, en het is dan nu door het instrument van een menscheijken rechter, dat Hij zijn oordeel uit laat gaan.

Wie nu daarbij staan blijft, die ziakt weg, en voor dien is er geen ontkomen. Maar wie, siende het vonnis van Pontius Pilatus, den opstand van het Paradijs heroept, en betuigt: „Neen, Heere, wij zijn niet kennende het goed en het kwaad! Wees Gij zelf, o, onze God, weer rechter over ons!”, voor dien daagt in Jezus' verrijzenis niet slechts de rechtvaardiging van den Gekruiste, maar ook de rechtvaardiging zijner eigen ziele.

Overgeleverd om onze zonden, maar ook om onze rechtvaardigmaking opgewekt!

KUYPER.

### „Hebt vuriglijk lief!”

Hebbende dan uwe zielen gereinigd in de gehoorzaamheid der waarheid, door den Geest, tot onbevleete broederlijke liefde, zoo hebt elander vuriglijk lief uit een rein hart. (1 Petr. 1 : 22.)

In liefde schieten Gods kinderen het meest te kort, en het pijnlijkt is, dat ze van dit te kort schieten in de liefde soms jaren lang niets gevoelen.

Zit dan de *wortel* der liefde niet in hen? o. Natuurlijk! Hoe kan dit anders? Althans zoo ge van „overgeereten uit den doot in het leven” spreekt.

De wortel is er wel, maar er hot niets uit en er bloeit en er geurt niets.

overste, opdat wij strijden tegen onze wederpartijders; gelijk wij in alles naar uwen prins Willem gehoord hebben, zullen wij naar u hooren. Alleen wees sterk en heb goeden moed.”

Toen is het geschied, dat prins Maurits in het jaar 1587 het generalschap heeft aangenomen en, niettegenstaande hij teeder was, zoo gelukkiglijk uitgevoerd, dat hij dagelijks sterk en de koningsgezinden zwakker werden. Want de Heere heeft hen geplagd en ons doen voortschieten, hun juk van onzen hals genomen en prins Maurits veel vroeger overwinningen gegeven, waardoor zij hem vreedend al de dagen zijns levens, gelijk zij zijn vader geveest hadden, zoodat zij eindelijk gedwongen werden tot onze regenten te zeggen: „Zal dan het zwaard eeuwiglijk verteren, en weet gij niet, dat het ten leste bitterheid zal zijn? Laat ons Treves maken.” Hetwelk, alhoewel tegen den zin van prins Maurits en de beste patriotten, niet-gewrocht werd, zoodat het volk stilstond en Spanje niet meer najoeg, en niet verder voortvoer te strijden den krijg des Heeren. Alzoo heeft de Heere onze wederpartijders en haters beschaamd gemaakt, die daar meenden, uit Israël af te houwen den kop, den staart, den tak en de kieze op eenen dag, maar ons hoofd verhoogd heeft boven onze vijanden, die rondom ons waren, zoodat wij door zijne goedgunstigheid voor een tijd vrede hadden van alle zijden, terwijl elk woonde onder zijn wijnstok en vlijegboom van Dan tot Bersaba.

DE GAAY-FORTMAN.

### Vrijmoedige aanspraak aan 3.4 Prins van Oranje (Willem II).

DOOR

M. TEELINK.

II.

Hij (de Heere) heeft een hulpe besteld bij een held, Prins Willem, wiens gedachtenis tot zegen is, toen Frankrijk, Engeland, Duitschland en alle andere potentaten hun rechterhand achterwaarts trokken, toen de vijanden over ons kwamen, en ons niet durfden aannemen tot een erfdeel, om een muur om ons te zijn tegen de verholgenheid onzer benaauwers en ons te redden van de hand onzer vijanden en vervolgers. Want zij vreedden, dat wij tegen elkander in stukken zouden geslagen worden, en dat zij, met een koning over ons te zijn, hun eigen veiligheid en welvaren zouden verlaten, en met dezen lastigen steen beladen, zelf doornaden zouden worden. Alzoo zouden immers de helper en die geholpen worden, struikelen, nedervallen en tezamen te niet worden, dewijl onder ons in het eerst, in den beginne van onzen staat, noch macht, sterkte, eere, noch krijsgevolk of aanzienlijke personen waren om voor het

aangeficht onzer vijanden te kunnen bestaan, of om dat groote werk aan te vangen. Toen is het nichthans, dat Prins Willem, vol zijnde van den Geest des Heeren, zijn ziel vermand heeft ter dood toe, en zijn eere, zijn goed, zijn staat, zijn huis, zijn erfenisse heeft laten vallen. Hij is toen gemaakt tot een gesprekkelenden vogel om van ieder gegeten te worden. Zijn mat, toekomende bevoorwaarden van den koning van Spanje, ja zijn leven niet dierbaar achtende, is hij gekomen tot de hulpe des Heeren met de helden, om Gods volk van het geweld der hel te verlossen en vrij te maken van den doot, van al hunne vijanden en haters, die hen vervolgden hebben, met zulken zegen, dat alle inwoners der wereld, zoowel slechte als aanzienlijke, het ter oore namen en wel merken konden, dat de Heere met hem was, zijne wegen voorspoedig maakte en tot hem zeide: „Wees sterk en heb goeden moed en verschrik niet en ontzet u niet, de Heere, uw God, is met u alomte, waar zij henagaat” (Jos. 1 : 8, 9). Want in korte tijden heeft de Heere een schrik voor zijn vijanden aangezicht gegeven, hen verslagen gemaakt, hen den nek doen keeren (Exod. 23 : 17). Hunne vastigheden, Den Briel, Nieuwe, Vlissingen zijn alle eerste vruchten hem in den mond gevallen en daardoor zijn de poorten des lands wijd geopend tot verdere voortgang. En om allengskens een vorm van regering op te richten, zijn, gelijk ook eerst Holland en Zeeland, daarna meer andere provincien, door een Unie in 1579, samengevoegd tot één lichaam. Toen de vijanden zagen, dat God een plaate voor ons bereid had, en onzen wortel deed wortelen, om zijne ranken te doen uitschieten tot aan de zee, en zijne scheuten tot in de andere omliggende provincien, is er eene ver-

schrikking op hen gevallen en een vreesde, dat de Heere ons dat land zou geven. Om dat te voorkomen hebben zij tezamen raad genomen, hoe zij Prins Willem, omdat hij een krijgsman was, als een boom met zijne vruchten verderven en uit het land der levenden uitroeten zouden.

Hiertoe hebben zij een Belsaarn, Balthazar Gerards, gevonden, die binnen Delft in Mei 1581 zijn introkken (dat hij gekocht had voor een almoe, die de prins hem zelf gegeven had) sprande en hem school, waarop die doorlichtige prins, wiens gedachtenis in eeuwigheid is, alreep: „Heere God, wees mijner ziele genadig, want ik ben zeer verwond. Heere God, wees mijner ziele en dezes armen volks genadig.” Na deze woorden stierf hij. En zoo is het sieraad Israels, een vorst, ja een groote in Nederland gevallen. Daarover verblijdden zich de dochteren der Spanjaarden, en de dochteren der onbesnedenen sprongen op van vreugde en zeiden: „Daar ligt de man, die de koninkrijken deed bevallen” en meenden dat het met dien doot al gewonnen was, zoodat het niet de overblijvenden zou gaan als toet de schapen, die geen herder hebben: het overblijfsel, klein, weinig en onmachtig zijnde, voor hun aangezicht niet zou kunnen bestaan, maar haast wederom aan Spanje komen; en de Gerreformeerden in den middag verdreven en uitgeworfeld zouden worden. Dit was hun hope.

Maar die in den hemel woont belachte hen: de Heere bespotten hen en heeft getoond, dat, wanneer zij meenden, noch worrel, noch tak te laten, Hij den stam met den wortel wilde behouden. Want het geschiedde na eenige dagen, als er groote roofstien ontstonden, omdat de kampvechter weg was, dat de oudsten en staten des lands tot Prins Maurits zeiden: „Kom en wees ons tot eenen

o, Ze hebben wel lief, Waarom zouden ze ook God, hun God niet liefhebben? Ze hebben ook zijn volk lief. Immers het is ook hun volk. Maar er is in deze hun liefde geen uitstraling, geen gloed, geen beweging.

En wat dit verscheelt, dat kunt ge duidelijk in allerlei levensomstandigheden ontdekken. Om slechts dit één te noemen: uw kind hebt ge lief, ongetwijfeld. Maar toch leeft ge dagen lang voort, zonder dat die liefde in u vonken spat. Doch nu werpt God de Heere dat kind op het ziekbed. Het ligt doodelijk krank. Zoo de Heere niet redt en helpt, is uw lieveling weg. En merkt nu eens, hoe die eerst sluimrende liefde opeens heftig in u werken gaat, bijna hartstocht in u wordt, zoo al niet straks u verleidt om tegen uw God te gaan morren.

En dat nu is ons kwaad, dat de liefde voor God en voor zijn volk er wel is, wel in ons huist, en slechts wacht op den stormwind, die er de vonk van zal aanblazen; — maar dat ze toch anders dof in ons hart slaapt, ons niet roert, ons niet in gloed zet, niet in ons brandt.

Het is daarom niet gezegd, dat ge niet ook zoo, nog veel voor den Heere en zijn zaak en zijn volk overhebt.

Misschien zelfs dat ge beschamend veel voor de zaak des Heeren en voor zijn volk deelt; maar dat alles is het nog niet wat aan David Psalm 116 deed zingen.

„God heb ik lief!“ dat is de zielekreet van een verlore die het niet meer in kan houden. Die overstelpt van liefde is. Die het niet meer smoren kan in het binnenste.

En zoo nu zingt Gods kind alleen dan, als het in zijn ziele van liefde voor zijn God brandt.

De heilige apostel Petrus vermaant daarom de kerke Gods zeer dringend, „dat ze vuriglijk lief zal hebben.“ En in 1 Petrus 4: 8 zegt hij nogmaals: „Heb toch vurige liefde!“

Dat hing stellig met Petrus' aard en karakter saam. Jacobus zegt dat anders gezegd hebben. Paulus weer anders. Lees het in 1 Cor. 13 maar.

Petrus was een vurig man van inborst. Hij kon geen lauwheld dulden. „Hij zou zijn leven voor Jezus zetten!“ „Al zouden allen hem verlaten, hij zou zijn Heere geenszins verlaten.“ Petrus trekt het zwaard en slaat op Malchus toe. Petrus sprekt het eerste. Petrus handelt het eerste. Petrus heeft zijn temperament in zijn bloed. Hij is man van actie. De stilte als der kerkhoven kan hij niet uitstaan.

En als de Heilige Geest nu meerdere apostelen als instrument gebruikt, om de kerk van Christus het woord van vermaan op haar pelgrimstoeze mee te geven, en hij kan een Johannes, maar ook een Paulus, en ook een Petrus gebruiken, dan laat Hijzen Johannes verhalen van een liefhebben van Hem die geboren heeft en van hen die uit Hem geboren werden!“ (1 Joh. 5: 1); dan laat Hij een Paulus de echte liefde-bezittingen tegenover de luidende schel van het klinkend metaal; maar ook dan kiest Hij een Petrus uit, om ons tot het ontvonen van vuur in onze liefde te vermanen.

De Heilige Geest kent de Laodiceesche natuur van Jezus' volk wel, dat lauwe dat Christus eens uit zijn mond zal uitspreken. En daarom moet Petrus het eens voor altijd door heel de kerk doen dreunen: „Hebt niet maar liefde, maar hebt vuriglijk lief!“

De kanteekenaars geven op, dat het woord, hier door vuriglijk vertaald, eigenlijk in het oorspronkelijke heet: *uitrekkelijk*. En dat is ook zoo, maar aan den zin verandert dit niets.

Immers het verschil tusschen een *doovekool* en een *vurig kool* is juist, dat de doovekool niet verder komt dan haar asch valt, maar dat de vurige kool een gloed heeft, waarmee ze zich uitstrekt naar omhoog en terzijde.

Zie het in donker maar.

Van de *doovekool* merkt ge dan niets. Die is er wel, maar eerst als ge haar aanraakt, vindt ge haar. Verder dan haar asch reikt, komt ze niet.

Maar de *vurig kool* strekt zich uit met haar uitstralenden gloed tot viermaal zoover als de kool zelf met haar omvang reikt. Het schijnt van verre een groote vuurbol.

En datzelfde verschil bestaat nu ook tusschen een hart dat *lauw* is in zijn liefde en tusschen een hart dat *vuriglijk* liefheeft.

De doovekool doet niets. Ze werkt niet. Ze kan wel ontvonen, en dan zal ze gloed uitstralen; maar zoolang ze doovekool blijft, zal ze tot niets, tot niets dan om met de asch en de sintels te worden weggevoerd.

Salomo zegt zoo juist in Spreuken 26: 21: „De doovekool is er om de vurige kool!“ D. w. z. ze bestaat alleen, en is er alleen, om vurige kool te worden. Dat is haar reden van bestaan. Daarvoor is ze gebluscht. Daarvoor alleen is ze bewaard. *Vurige kool* te worden is haar bestemming!

En zoo ook is het met de liefde in het hart van Gods kind.

Dat hart mag geen doofpot zijn, waar de kool der liefde in weggeborgen wordt, om te verkoelen. Neen, dat hart moet een blinde haard zijn, waar de kool der liefde in vonkt en vuur werd en gloed uitstraalt en verwarmt.

„Vuriglijk liefhebben“ is dus niet, gelijk het gemeenlijk verstaan wordt, als wilde het zeggen: niet maar gewoon, maar in sterke mate liefhebben. Neen, *vuriglijk* liefhebben ziet op de uitstraling, op het vonken, op het in vuur staan en gloed geven van uw liefde.

Hoe nu wordt een kool gebluscht, en hoe raakt ze in vuur?

Gebluscht wordt ze, als ge de lucht van haar afsluit en ze wegdekkt onder het dekfel. En daarentegen ze vonkt en gaat in gloed als de lucht er met stille zaiging op spelen kan.

En zoo nu ook is het met „de liefde“ in u. Sluit ge uw liefde af, zoodat de adem des Heiligen Geestes haar niet aan kan blazen en haar geen hemelsche zuurstof kan toeveren, dan gaat ze uit en koelt af. Maar komt de Heilige Geest weer bij die kool over liefde, kan zijn heilige adem die liefde weer met zijn heilige blazend aanblazen, dan schiet ze aanstonds vonken, de witte asch wordt in rooden gloed omgezet en uw liefde straalt uit naar alle kanten.

Daarom laat Petrus er ook onmiddellijk op volgen: *Uit een rein hart*. Hebt vuriglijk lief uit een rein hart. Want weet wel, zoolang de kool diep onder de asch bedolven ligt, kan ze hoogstens smuilen, maar geen vuur toonen. En zoo ook, als in uw hart de kool over liefde diep onder allerlei onreinheid bedolven ligt, smoorst ze. Dat alles moet er af, dat alles moet uit uw hart *uitergemaakt*, en in het *rein* gemaakte hart, daar krijgt de liefde weer licht en gaat ze opgluren. Dan straalt haar gloed.

Dit nu in de ziel gewaar te worden, is zalig en zoet.

Te voelen dat de liefde in uw hart niet slaapt, maar wakker is; niet dood ligt, maar

leeft; niet dof smeult, maar heerlijk gloriën mag; — o, dat is onuitspreklijk zalige genade; waar ge wel veel om bidden, en, komt ze, uw trouwen God wel vuriglijk voor danken moogt.

Heerlijk, als de liefde *van uw evenmenschen* u innerlijk prikkelt en vonken schiet.

Heerlijker nog, als de liefde *voor Gods wilk* er bij komt, en ge het zalige trekken voelt van de handen van het Lichaam van Christus.

Maar allerheerlijkst, als het nog dieper gaat, en uw liefde liefde *voor het Eeuwige Wezen* zelf wordt. Als het wordt een liefde *sterker dan de dood*. Een liefde die schier *zijn* doet van weemoed, bij het uitvonen in dit vleesch.

O, Dan verstaat men iets van de liefde waar van het Hoogheid zong.

Van die liefde voor den Bruidgom onzer ziele!

„Trek mij, en ik zal u naloopen!“

KUYPER.

Amsterdam 2 Maart.

Voor wat de kerk aangaat verzoeken we onzen lezers in onze *Formulieren van eenigheid* tweemaal wel te willen onderscheiden.

Er komt in onze *Formulieren van eenigheid* tweemaal tegenstelling voor.

Eenerzijds die van de *zichbare* en *onzichtbare* kerk; en anderzijds die van de *geestgeinstueerde* en de *valsche*-geinstueerde.

Geinstueerd wordt een kerk, als er ambten in haar midden optreden; als die ambten een *bestuur* vormen; en als door dit bestuur een *officiële belijdenis* wordt gepubliceerd, een *kerkenorde* vastgesteld, enz.

Dit nu moet onderscheiden naar *Gods Woord*, en waar dit naar Gods Woord geschiedt, is een *ware kerk* geinstueerd.

Geschiedt het daarentegen tegen Gods Woord, dan is er een *valsche kerk* geinstueerd.

Van deze tegenstelling nu handelt de Belijdenis in art. XXIX, als ze zegt:

Wij gelooven, dat men wel naarstelijk en met goede voorzichtigheid, uit den Woorde Gods, behoort te onderscheiden, welke de ware Kerke zij: aangezien dat alle sekten, die hedendaags in de wereld zijn, zich met den naam der Kerke bedekken. Wij spreken hier niet van het geesteschap der hypocrieten, welke in de Kerke onder de goeden vermengd zijn, en hier-entusschen van de *Kerk niet* zijn, hoewel zij naar het Lichaam in dezelve zijn; maar wij zeggen, dat men het Lichaam en de gemeenschap der ware Kerke onderscheiden zal van alle sekten, welke zeggen, dat zij de Kerke zijn. De merkteekenen om de ware Kerke te kennen zijn deze: zoo de Kerke de reine predication des Evangeliums oefent; indien zij gebruikte de reine bediening der Sacramenten, gelijk ze Christus ingesteld heeft; zoo de kerkelijke tucht gebruikt wordt, om de zonden te straffen; kortelĳk, zoo men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het eenige Hoofd. Hierdoor kan men zekerlijk de ware Kerke kennen; en het staat niemand toe, zich daarvan te scheiden. En aangaande degenen, die van de Kerke zijn, die kan men kennen uit de merkteekenen der Christenen, te weten uit het geloove, en wanneer zij, aangenomen hebbende den eenigen Zaligmaker Jezus Christus, de zonde vlieden en de gerechtigheid nalagen; den waren God en hunnen naaste lief hebben; niet afwijken, noch ter rechter-, noch ter linkerhand, en hun vleesch kruisigende met zijne werken. Alzoo nochtans niet, alsof daar nog geene groote zwakheid in hen zij, maar zij strijden daartegen door den Geest alle de dagen hun levens; nemende gestadig hunne toevlucht tot het bloed, den dood, het lijden en de gehoorzaamheid des Heeren Jezus, in denwelken zij verging; hunner zonden hebben, door 't geloove in Hem. Aangaande de valsche kerke, die schrijft zich en harer ordinantien meer macht en autoriteit toe, dan den Woorde Gods, en wil zich het juk van Christus niet onderwerpen; zij bedient de Sacramenten niet, gelijk Christus in zijn Woord verordend heeft, maar zij doet daar af en toe, gelijk als het haar goeddunkt; zij grondt zich meer op de menschen dan op Christus; zij vervolgt degenen, die heiliglijk leven naar het Woord Gods en die haar bestraffen van hare gebreken, gierigheid en afgoderijen. Deze twee kerken zijn lichtelijk te kennen en van elkander te onderscheiden.

Hieraan hebben ook wij ons derhalve te houden. Elke geinstueerde kerk, die deze ware kenteekenen niet vertoont, is dit *Instituut* door ons als *valsche kerk* te verwerpen.

Maar heel iets anders is het, als er sprake is van de *zichbare* organische kerk, waarin het Lichaam van Christus waarneembaar wordt.

Deze kerk toch is er, ook al ontbreekt tijdelijk elk instituut, of ook al is er niets dan een valsch instituut.

Van deze kerk zegt Art. XXVII:

Wij gelooven en belijden eene eenige katholieke of algemeene Kerke, dewelke is eene heilige vergadering der ware Christ-gelovigen, alle hunne zaligheid verwachende in Jezus Christus, gewasschen zijnde door zijn bloed, geheiligd en verzegeld door den Heiligen Geest. Deze Kerke is geweest van den beginne der wereld af en zal zijn tot het einde toe; als daaruit blijkt, dat Christus een eeuwig Koning is, dewelke zonder onderdanen niet zijn kan. En deze heilige Kerke wordt van God bewaard of staande gehouden tegen het woeden der geheele wereld; hoewel zij somwijlen een tijdlang zeer klein en als tot niet schijnt gekomen te zijn in de oogen der menschen. Gelijk zich de Heere, gedurende den gevaarlijken tijd onder Acha, zeven duizend menschen behouden heeft, die hunne kniën voor Baal niet gebogen hadden. Ook mede deze heilige Kerke niet gelegen, gebonden of bepaald in eene zekere plaats of aan zekere personen, maar zij is verspreid en verstrooid door de geheele wereld; nochtans te samen gevoerd en vereenigd zijnde met hart en wille in éénen zelfden Geest, door de kracht des geloofs.

Dat dit niet op het instituut, maar op de *onzichtbare* kerk slaat, blijkt, 1<sup>o</sup> daaruit dat er in Art. 28 van de in Art. 27 omschrevene kerk staat: „dewijl *buiten dezelve geen zaligheid is*,” wat geen enkel Calvinist van

eenig instituut zal beweren; en 2<sup>o</sup> daaruit dat ze *over heel de wereld verspreid is*, wat van niet één Gereformeerd instituut geldt.

Tegenover deze zichtbare kerk staat dan de *onzichtbare kerk*, waarvan vraag 54 van den Catechismus handelt:

Wat gelooft gij van de heilige algemeene Christelijke Kerke?

Antw. Dat de Zone Gods uit het gansche menscheleke geslacht zich eene gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door zijn Geest en Woord in eenigheid des waren geloofs, van den beginne der wereld tot aan het einde, vergaderd, beschermt en onderhoudt; en dat ik daarvan een levendig lidmaat ben en eeuwig zal blijven.

Dit toch kan niet op het instituut en kan ook niet op de *zichbare* kerk slaan, daar men uit de *zichbare* kerk met zijn dood uit-treedt, en er niet eenwig een lidmaat van kan blijven.

Zoo hebben we dus nu de vier definitien van onze *Formulieren*.

Van de *onzichtbare* kerk in Vraag 54 van den Catechismus.

Van de *zichbare* kerk in Art. 27 van de Belijdenis.

Van de *ware* geinstueerde kerk in Art. 29. En van de *valsche* geinstueerde kerk in Art. 29.

Eerst wie op dit verschil let, is in staat de leer onzer *Formulieren* over de kerk te verstaan.

Professor Spruyt heeft gesproken.

Hij schreef in *De Hervorming* een opstel ter beantwoording van de vraag, waarom de Modernen en de Liberalisten thans zoo sterk tegen financiële scheiding van Kerk en Staat zijn.

En wat vernemen we nu?

Niets minder dan dit, dat de looche-naars van den Christus daarom de zilveren keten niet weg willen nemen, overmits zij juist in die zilveren keten de macht meenen te bezitten, om de kerk te *ontkerstenen* en haar vrije ontwikkeling tegen te gaan.

Dit pleidooi nu is zoozeer koren op onzen molen; zoo door en door Jezuitisch; zoo in verregaanden zin onedel en tyranniek van aard; dat het hoogmoedig is, dat onze lezers er kennis van nemen.

Het zoekt aan schamtelooheid zijn weerga.

Zie er hier een stuk uit:

Wel verre dus van te meenen, dat de staat zich jegens de kerkgenootschappen zal gedragen als tegenover gewone vereenigingen, verlangen wij, *krachtens ons liberaal beginsel*, dat hij eene deels de waarde van den godsdienst openlijk erkene, anderdeels de oogen niet sluitte voor het gevaar der kerkelijke heerschappij. Het is van het allerhoogste belang, dat de geestelĳken der verschillende kerkgenootschappen beschafte leden zijn, die eene wetenschappelijke opleiding gehad hebben en de zegeningen van den modernen staat weten te waardeeren. Daarom moet de staat er naar streven zijne godgeleerde faculteit geschikt te maken voor de opleiding der geestelĳken van verschillende gezindheden en geen maatregelen nemen, die haar daarvoor nog minder bruikbaar maken, dan zij reeds is. Het is van overwegend gewicht, dat de lagere geestelĳken niet geheel en al afhankelijk zijn van de kerkelijke autoriteiten. Daarom is het bezoldigen der geestelĳken van staatswege niet verwerpelijk, maar een maatregel van verstandig staatsbeleid. Is de diensaangaande bestaende inrichting onrechtvaardig, dan streve men naar betere regeling, maar oftere de heilzame instelling zelve niet op. Wensch een der kerkgenootschappen, dat zijne toekomstige geestelĳken vrijgesteld worden van den dienstdienst, dan houde men daarmede rekening, en vordert alleen dat het verleende voorrecht op andere wijze wordt goedgemaakt. Breidt zich het kloosterleven en het bezit in de doode hand op onrustbarende wijze uit, komen vreemde geestelĳken op onze bodem, dan kan men maatregelen nemen, die hunne anti-nationale denkbeelden verknogden, dan wijze men de tusschenkomst van den staat niet af met de leuze: „Gij wilt de vrije kerk in den vrijen staat; welnu laat de staat zich dan niet met kerkelijke zaken bemoeien.“

Alzoo hier wordt openlijk, luide en zonder besef van schamte zelfs door een hoogleeraar van een Overheidsuniversiteit, en die zich kwansuis ook liberaal noemt, onoverhol en o verbloemd uitgesproken: 1<sup>o</sup>, dat het Staatsgeld aan de predikanten uitbetaald *strekt om hen onder den duim te houden*; 2<sup>o</sup>, dat de Staatsbemoeijng *strekt, om door de Rijksuniversiteiten het Modernisme in de kerk in te voeren*; en 3<sup>o</sup>, dat deze zilveren keten dienst doet, om te beletten *dat de kerken vrij haar vleugelen uitslaan*.

De redeneering van den hoogleeraar wordt nog doorsichtiger waar hij bepaaldelijk de *kerkelijke leiders* in het oog vat.

Er is, zegt hij, godsdienst, die godsdienst sticht kerken, die kerken hebben leiders, en in die leiders steekt het gevaar.

Immers, het is eene dwaasheid, te meenen, dat een volk zou kunnen voortbestaan zonder godsdienst, d. w. z. zonder het geloof aan bovenmenscheleke machten, die of liefde wekken of althans gevoelens van eerbied en gehoorzaamheid inboezemen. Bij volken, die dit geloof verloren, zouden de zedelijke banden, die staat en maatschappij verhiinderen uiteen te vallen, in een aggregaat van met elkander strijdende enkelingen, weldra worden opgelost. Welnu, de verschillende godsdienstige gezindheden belichamen zich in kerken; die kerken hebben hare leiders, en deze leiders hebben groote macht over de geloovigen.

Wat nu moet tegen deze leiders gedaan?

Nu komt de „volledige scheiding van kerk en staat“ eenvoudig hierop neer, dat de staat die voor zijne belangen zoo gevaarlijke machten, de groote kerkgenootschappen in het algemeen en de Katholieke kerk in het bijzonder, vrijlaat zich rustig en krachtig tegen hem te wapenen en zelf alle wapens uit de hand geeft.

Ik moet bekennen, dat ik zulk eene handelwijze voor de vertegenwoordigers van het staatsgezag nimmer gemakkelijk, maar voor de vrijheid

van het volgend geslacht bijzonder gevaarlijk vind. Nog altijd stellen wij prijs op vrijheid van denken; nog altijd verlangen wij bij de geboorte van kinderen, bij het huwelijk, bij de begrafening van verwanten en vrienden desverkiezende ons te vrijwaren voor de bemoeijingen van den priester. Nog willen wij niet gedwongen worden onze kinderen te laten bedwelmen door de mystieke levensopvatting der lieden, die zich met meer of minder succes hebben toegelegd op de drie Katholieke volmaaktheden: de vrijwillige armoede, het coelihaat en de volstrekte gehoorzaamheid aan geestelijke leidslieden. Wij meenen dat de staat in de wapens moet blijven tegen hen, die naar zulke toestanden streven. Wij achten het noodig hem beter te wapenen, omdat de macht van het Katholicisme in de laatste halve eeuw op verontrustende wijze is toegenomen.

Nu weet men het dus, nu is het door een professor klaar en duidelijk uitgesproken.

De Moderne Staat moet de zilveren keten om de kerken gesnoerd laten zitten, om die kerken te beletten, dat ze haar kerkelijk leven ontwikkelen zouden in verzet tegen de beginselen van het Modernisme.

Prachtige leer!

Te prachtiger, waar deze professor de *pastors* aan seminariën laat opleiden, en zijn Modernen invloed alleen op de *predikanten* wil laten gelden.

Te prachtiger, waar de Roomsche kerk geheel vrijgemaakt is, en alleen de Gereformeerde kerken nog in druk zijn.

Te prachtiger, waar deze hoogleeraar dus uitsluitend de historische kerken onzer vaderen heeft uitgekozen, om ze om te zetten in een nationale kerk, dienst doende voor de propaganda van het Modernisme!

We zijn Professor Spruyt bijzonder dankbaar voor zijn openhartigheid.

We weten nu dat hij als *omkoopser* poseert.

Hij wil aan de kerken geld geven, mits ze heur eerstgeboorterecht, heur karakter en heur beginsel schamtelooz aan hem verkoopen.

Hij wil den Christus uit zijn kerk bannen, en in ruil voor heur Christus ontvangt de kerk dan *zijn* geld.

Het is prachtig!

De inzender van een vorige maal zegt, dat wij zijn vraag misverstaan, en vraagt op dien grond nader antwoord.

Hij schrijft:

Zeer geachte redactie!

De beantwoording mijner vraag in No. 531 van uw blad noopt mij, u nog eens lastig te vallen.

Blijkens o. a. mijn formulering: „Nu er Gereformeerde classes zijn“, bedoelde ik niet de *classieke* besturen, maar de *classes* der *dolerende* kerken; ongerijmd ware natuurlijk de vraag, waarom zij niet bij de *genootschapsbesturen* kerkeraden zouden aanklagen *volgens trouw aan dat genootschap*.

De vraag, waarvan ik — met dankzegging voor de welwillende beantwoording, zelfs der ongerijmdte vraag, in No. 531 besproken — in het belang van recht en zuiverheid in verhouding nogmaals de beantwoording in uw blad van u verzoeken moet, is dus deze:

Moet niet, wanneer door een „synodalen“ kerkeraad alle aanzoek tot „reformatie“ definitief is afgeslagen, door de aanvragers zulk een kerkeraad bij de *classen* der „dolerende kerken“, waartoe hun kerk huns inziens behoort, worden aangeklaagd? En moet niet met het optreden van een consultant en het kiezen van kerkeradsleden gewacht worden door deze aanvragers, totdat *deze classen* tot „reformatie“ heeft aangevaard, is afgewezen (of zonder antwoord gelaten), en heeft geschorst of ontzet?

Men vergeve ons dit misverstand.

Daar de vraag kwam van iemand, die nog onder een Synodale genootschapsclassen leeft, meenden we zijn vraag zoo te moeten opvatten.

Beter ingelicht antwoorden we hem gaarne, dat ons de opmerking *volkomen juist* dunkt, en dat het een bepaalde fout zou zijn, zoo eenige kerk handelde *buiten de Classis* om.

Ook het denkbeeld dat de *Classis* zulk een kerkeraad aanmanne, ondersteunen we gaarne.

Voor schorsen of ontzetten daarentegen zouden we niet zijn, omdat o. i. het *verschil van kerkenorde* dit belet.

Independents. — De *Banier* heeft een ontdekking gedaan.

In zijn kerkelijke berichten neemt hij de beroepingen op van de Synodale Genootschapskerke, die Christ. Gereformeerde kerk, en dan ook van de *Independents*.

Kara, wie rijt dat?

We zullen het u zeggen, dat moeten de *dolerende kerken* verbeelden.

Heusch, het is zoo!

Kerken, die naar de Dordsche kerkenorde onder *Classes* en Synode leven, verslijt dit oolĳke orgaan voor *Independents*.

Ge ziet er uit, wat domme lezers *De Banier* moet hebben.

Althans aan geen andere lezers zou het op de mouw zijn te spelden, dat *Independents* onder *Classes* en Synode leven.

Ol zou het geen lopperij zijn, en *De Banier* het zelf niet weten?

Wij beslissen niet; maar in elk geval is dat *Independents* goud waard, als blijkt van wat men in ons goede Nederland alzoof durft laten drukken.

Terugkomend op Turretin deelt de heer Doc. De Cock ons thans mede, dat hij geschreven en in schrift aan den drukker toegezonden had: *Turretin, De necessaria secessione nostra ab ecclesia Romana. Disputatio prima* § 10.

Hiervan echter maakte de drukker door een *drufkfont* kort en goed dit: *Turretin, L. D. O. § 10*.

Nu er zoo'n *drufkfont* achter zit, hebben wij natuurlijk niets meer te zeggen.

Alleen zouden we aan den heer Zalsman, uitgever van *De Banier*, den raad schuldig zijn, om eens te onderzoeken wie die potstierlijke zetter is, die heel dien Latijnschen zin eenvoudig inslilt en er *L. D. O.* voor zet.

Op een Amsterdamsche drukkerij heeft men, zoover ons bekend, van zulk soort wonderbare letterzetteren nog geen last.

Wel zijn onze zettters soms ironisch, en zijn ze er op uit om soms door verandering van één letter heel den zin om te duiden, maar L. D. O. voor heel zoo'n hap Latijn, is toch wat al te kraai.

Of het moest zijn dat hij met initialen zou zeggen: *L(aat) D(it) O(ngeest)*.

Lezing van het vlugschrift van Dr. Van Ronkel heeft bij enkele lezers de vraag doen rijzen, of de bedoeling van deze brochure ook was, om een dam tegen den verderen voortgang van de Doleantie op te werpen.

Een vermoeden, waarbij men zich ook vooral op het woord *Nabetrachting* op den titel beroept.

Ons komt intusschen dit vermoeden niet waarschijnlijk voor.

Dan toch zou Dr. Van Ronkel anders moeten geschreven hebben.

In de logica van wat hij nu schreef past dit vermoeden niet.

Immers als een reisgezelschap op zeker punt van den weg uiteengaat, en de gids, in *casu* Dr. Van Ronkel, stelt voor, om na zekeren tijd *toch weer saam te komen*, doet het er uiteraard volstrekt niets toe, of er velen of weinigen tijdelijk een anderen weg inslaan.

Straks komen ze toch weer saam.

Dr. Van Ronkel kan dit niet zoo openlijk zeggen, daar hij tegen de Doleantie dit heeft dat het te *overijld* en te *haastig* is geschied.

Maar overigens ligt in zijn vlugschrift deze gedachte: Hoe we ook aanvankelijk uiteengaan, straks moeten we toch weer saamkomen!

Nu, dat zeggen wij ook.

Alleen met dit verschil, dat wij zeggen: „Dr. Van Ronkel en de zijnen moeten bij ons komen“, en dat hij zegt: „Neen, gij moet terugkomen waar ik sta.“

En al valt hierover nu thans niet te twisten, zooveel staat vast, dat de Doleantie ook naar de logica van dit geschrift rustig voort kan gaan.

Dolerend of niet-dolerend, al het Gere-meerde volk moet toch straks één worden.

In zake den Doop doet men ons deze vraag:

Aangaande den Doop, zoodat die thans in *De Hervorming* wordt verklaard, zou ik u nog wel eens eene vraag willen doen. In genoemd blad wordt voor recht erkend de Doop, die nog bediend wordt in den Drieëenigen Doop; maar ik vraag: Wanneer dezelfde leeraar het formulier van den Doop vermindert, niettegenstaande hij den Doop nog in een Drieëenigen Doop bedient, moet dan deze Doop ook nog als wettig beschouwd worden? Zoo ja, dan is het mijns inziens ook niet verboden, bij een dominee ter kerk te gaan, die het Evangelie niet zuiver verkondigt, dat wil zeggen, de hoofdwaaarden in de predikatie verwaterd voorstelt; m. a. w. waar de fundamenten worden ondergraven.

Hierop diene tot antwoord: 1<sup>o</sup>, dat de heilige Doop bedient is, ook al doet de Bedienaar niets dan het water sprengen in den naam van Vader, Zoon en Heiligen Geest; 2<sup>o</sup>, dat de Doopsbediening te beter is, hoe minder hij er van zich zelf bij spreekt en zoo op den achtergrond treedt, dat al het volk voelt: Die Doop is van den Heere; 3<sup>o</sup>, dat de intentie of denkwijze van den Bedienaar niets tot de geldigheid van den Doop toe- of afdoet.

Daarentegen, dat bij de Bediening des Woords de predikatie des Woords door het *bewustzijn* van den prediker gaat; dat het hierbij derhalve juist op zijn denkbeelden en *uitleggingen* aankomt; en dat zoo zulk een prediker giftig zaad door het goede mengt, het brood uit die vermenging gebakken, heel de gemeente vergiftigt, zoo ze het eet.

Op een vraag over de Bijbels der onderscheidene Bijbelgenootschappen, antwoorden wij: 1<sup>o</sup>, dat noch die van het Nederland-sche, noch die van het Britsche genootschap den tekst *geheel* juist gaven; 2<sup>o</sup>, dat deze onjuistheid bij het Britsche genootschap *onopzettelijk* is en alleen voort-vloede uit slordigheid van den man die de oude Hollandsche taal in onze tegenwoordige taal overbracht; 3<sup>o</sup>, dat bij de Bijbels van het Ned. Bijbelgenootschap de veranderingen *meer opzettelijk* waren, en daardoor een bedenkelijk karakter droegen; 4<sup>o</sup>, dat het Ned. Bijb. Gen. ten leste zelf de ongeoorloofde hiervan inziende er thans op uit is, om nauwkeuriger tekst te leveren.

„Olie en wijn in de wonden“ is uit, en zal den lezer ongemeen boeien.

Het is een kostelijk boek, dat leert, sticht, beschaamt en bemoeijgt.

De thetische ontwikkeling van Dr. Hoekstra, de historische van Dr. De Gaay Fortman, en de ontdekkende van Dr. Van den Bergh, ze zijn alle drie aanrijkelijk degelijk en verrijken onzen schat.

Laat toch elk diaken het lezen.

Een diaken, die aan zulke lectuur geen behoefte heeft, moest liever uit zijn ambt ontslag vragen.

KUYPER.

Hier volg-we een voor-Het zijn-Commissie-Convenc-School te K-Ze strekt-tusschen Se-geelt, zoo- en gingen-erkende leit-doopte, zood-toegediende-naam des-Heiligen Ge-

Nu spre-elk der vi-sprekings-elke uitdruk-dacht; en di-nog zijn du-mindere. Et-in deze stel-van de Ker-handeld.

Maar ook-een historis-gemeente Cl-Ze luiden-

Vernaan v-De G-vertrooft-zijt onde-monde m-Vader on-Daarom-onck Ch-de heerli-

De Kerk va-van de verk-dezen reeds i-op aarde v-Haar uitgan-hagen, haar-

De Kerk va-van los op-vormt een o-Dit organisch-schepping in-door herv-b-meerd. Bij d-het Genadev-het gevallen-

Er zijn nie-haar en de a-éene Kerke-C-lijke zijde o-stemd werd-treden. Terg-zaken kan u-zij toch niet-der te word-

Omdat de l-vertont, en di-kan aanvang-haar optreden-

De zichtba-zin bedoeld-v zeggen, dat-gevoelens do-ongeloozige v-en Bezitting;-den Staat doo-om in rechten-Omdat niet-van de ongel-maar alleen d-opredien, der l-mogen de k-Kerk nooit a-kenen, die of-geliefte te stell-

Voor de ge-door een sto-van den heil-Doop der bek-Doop van de-den heiligen-een lidmaat v-Doop in de 12-Nu kan rijk-wat geen Doop-gesprengd, ni-intusschen als-erkent en da-strekt zich vo-Kerk van Chr-

Op den Kin-vangen, volgt-Sacrament des-geloozige zelf-treedt.

Het niet e-heeft den gr-zichtbare Ker-ken gebroken,-niet meer in-Doop, maar in-Belijdenis ligt.

In dien zin-meerde Kerken-betrekkelijk zui-van Christus o-

Tot het mel-ren de ambten,-op al wat men-heel de zichtba-bediening doo-denis worden-strekeleke uito-palingen van p-